

Målnummer: Ö3625-14   **Avdelning:** 1

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2015-06-18

Rubrik: Företagshypotek. Aktier, oavsett om de är avsedda för allmän omsättning eller inte, är undantagna från inteckningsunderlaget.

Lagrum: 2 kap. 1 § lagen (2008:990) om företagshypotek

Rättsfall:

REFERAT

Kristianstads tingsrätt

Aktiebolaget Widtsköfle Sågverk försattes i konkurs vid Kristianstads tingsrätt.

Konkursförvaltaren inkom den 9 maj 2012 med ett utdelningsförslag i konkursen. Tillsynsmyndigheten i konkurser anmärkte mot förslaget på den grunden att Sparbanken 1826 som företagshypoteksinnehavare hade tillagts ett för högt belopp genom att tilldelas likvid för vissa försålda aktier. Tingsrätten hänsköt frågan om vilken utdelning banken borde tilläggas till HD för prövning enligt 56 kap. 13 § RB, men HD fann att frågan inte var dispositiv och vägrade prövningstillstånd. Tingsrätten återförvisade härefter utdelningsförslaget till förvaltaren för upprättande av ett nytt förslag.

Konkursförvaltaren upprättade den 5 februari 2014 ett nytt utdelningsförslag i vilket samtliga aktier undantogs från företagshypoteket. Sparbanken 1826 invände mot detta utdelningsförslag.

Tingsrätten (rådmannen Eva Märtensson Serrander) anförde i beslut den 11 april 2014 bl.a. följande.

Skäl

I målet råder tvist om vilken egendom som utgör företagshypoteksegendom. Tillsynsmyndigheten (TSM) har anført bl.a. följande. Förvaltaren har avvecklat i boet ingående aktier. Likviden för de försålda aktierna ingick i det första utdelningsförslaget bland de medel som föreslogs utdelade till företagshypoteksinnehavaren. Enligt TSM:s mening ingår dock inte aktier i företagshypoteksunderlaget utan likviden ska i stället tillfalla borgenärer med allmän förmånsrätt, se bl.a. Gösta Walin, *Om företagshypotek* 1995, s. 84, samt Torgny Håstad, *Sakrätt avseende lös egendom*, 6 uppl., 2003, s. 358. - - -.

Konkursförvaltaren har invänt och anført: Åberopade kommentarer (Gösta Walin och Torgny Håstad) avser synpunkter på den dåvarande 2 kap. 1 § i lagen (1984:649) om företagshypotek. Frågan om aktier som inte var avsedda för allmän omsättning skulle ingå i det allmänna boet eller företagshypoteket var under denna tid omstridd, bl.a. framförde Åke Söderström i *Advokaten* 1992 s. 301 avvikande mening. Såvitt är känt för mig föreligger inget avgörande i frågan. Efter några år med företagsinteckningar, återkom företagshypoteket genom lagen (2008:990) om företagshypotek. Formuleringen i 2 kap. 1 § hade då ändrats. Propositionen till lagen (prop.

2007/2008:161 s. 39-41 och 52) och en rimlig semantisk tolkning av lagtexten ger enligt min uppfattning numer stöd för att aktier som inte är avsedda för allmän omsättning tillhör företagshypoteket. Med denna utgångspunkt blir frågan om aktierna varit avsedda för allmän omsättning eller inte avgörande. I den delen antecknas att berörda aktier avser ett tjugofemprocentigt innehav i Skånetimmer AB, vilket bolag var huvudleverantör av timmer till konkursbolaget. Övriga aktieägare var Harry Nilssons Sågverks AB och JGA Skog AB. Mellan parterna förelåg aktieägaravtal med hembudsskyldighet. Ägandet i Skånetimmer AB var avsett att trygga leverans av råvara till ägarna. Aktierna var mot denna bakgrund uppenbart inte avsedda för omsättning.

TSM har vidhållit sin ovan redovisade inställning och hänvisat till vad som i prop. 2007/08:161 s. 39 och 41 sagts om att det saknades tillräckligt underlag för att i den nya lagen om företagshypotek föreslå ändringar av hur inteckningsunderlaget skulle beräknas.

Konkursförvaltaren har anfört: Den omständigheten att - som TSM berör - propositionen anger att underlaget bör bestämmas på samma sätt som för företagshypoteket enligt 1984 års lag och samtidigt - motsatsvis tolkat - anger att värdepapper som inte är omsättningsbara tillhör företagshypoteket, behöver inte innebära en motsägelse. Det finns flera olika kommentarer till 1984 års lag och såvitt är känt inget avgörande i saken. Lagtexten i 1984 års lag hindrade inte en tillämpning som innebar att aktier som inte var avsedda för allmän omsättning utgjorde underlag för företagshypoteket. Lagstiftaren har därför rimligen varit fri att genom formuleringar i förarbetena till den nya lagen och i den nya lagtexten utnyttja möjligheten att ange vad som i vart fall ska gälla för framtiden.

Sparbanken 1826 har anfört bl.a. följande. Banken instämmer i den bedömning som konkursförvaltaren gett uttryck för. Banken vill tillägga att avgränsningen mellan s.k. organisationsaktier (dvs. aktier avsedda för långsiktigt innehav, t.ex. aktier i dotterbolag) och aktier avsedda för allmän omsättning får anses som väl etablerad praxis i Kronofogdemyndighetens exekutiva verksamhet.

Tingsrättens bedömning

Frågan om aktier ska ingå i företagshypoteksunderlaget eller tillfalla det allmänna boet är omstridd. HD har i NJA 1992 s. 497 uttalat att aktier inte ingår i underlaget för företagshypotek. Denna prövning avsåg dock lydelsen i den gamla lagen om företagsinteckning. Mot bakgrund av vad som i propositionen till den nya lagen om företagshypotek uttalats om att det inte är avsett att genom den nya lagen göra någon ändring av inteckningsunderlaget är det dock tingsrättens uppfattning att avgörandet än idag får anses ha bärkraft. Aktielikviden ska därför inte anses ingå i företagshypoteksunderlaget utan bör rätteligen ingå i det allmänna boet. Det nya utdelningsförslaget är utformat i enlighet med denna princip och bör följaktligen fastställas - - -.

Beslut

Tingsrätten fastställde det av konkursförvaltaren den 5 februari 2014 upprättade utdelningsförslaget med vissa ändringar som föranleddes av att ytterligare medel hade blivit tillgängliga för utdelning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Sparbanken 1826 överklagade i Hovrätten över Skåne och Blekinge och yrkade att hovrätten skulle ändra tingsrättens beslut på så sätt att i konkursboet ingående aktier skulle omfattas av företagshypoteket och att utdelningen i konkursen skulle fastställas i enlighet härmed.

Hovrätten (hovrättsråden Jan E. Ohlsson och Katarina Rikte samt tf. hovrättsassessorn Elisabeth Ståhl, referent) meddelade den 4 juli 2014 följande beslut:

Hovrätten fastställer tingsrättens beslut.

Högsta domstolen

Sparbanken Skåne AB, i vilken Sparbanken 1826 hade uppgått, överklagade hovrättens beslut och yrkade att HD skulle fastställa att i konkursboet ingående aktier omfattades av företagshypoteket och att utdelningen i konkursen skulle fastställas i enlighet härmed.

Konkursförvaltaren och Kronofogdemyndigheten (Tillsynsmyndigheten i konkurser) gavs möjlighet att yttra sig.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Pernilla Svärd, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

Bakgrund och frågan i HD

1. Sparbanken 1826 (ombildad till Sparbanken Skåne AB) var företagshypoteksinnehavare i Aktiebolaget Widtsköfle Sågverk. Bolaget försattes i konkurs den 27 januari 2011.
2. Konkursen avslutades genom att utdelningsförslag upprättades den 5 februari 2014. I utdelningsförslaget undantogs samtliga aktier från företagshypoteket. Sparbanken invände mot förslaget och menade att endast aktier som är avsedda för allmän omsättning ska undantas från hypoteksmassan.
3. Tingsrätten kom fram till att utdelningsförslaget skulle fastställas. Hovrätten har fastställt tingsrättens beslut.
4. Frågan i målet är om samtliga aktier är undantagna från företagshypotek eller om endast aktier avsedda för allmän omsättning är undantagna.

Rättslig reglering

5. Enligt 2 kap. 1 § andra stycket 2 lag (2008:990) om företagshypotek omfattas inte "aktier och andra finansiella instrument, avsedda för allmän omsättning" av företagshypotek.
6. Enligt en tidigare gällande lag (1984:649) om företagshypotek, var från företagshypotek undantaget "kassa- och banktillgodohavanden, aktier, andra bevis om delaktighet i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsedda för allmän omsättning samt andelar i aktiefonder".
7. Av förarbetena till 1984 års lag om företagshypotek framgår att anledningen till att aktier undantogs från inteckningsunderlaget främst berodde på att kreditsäkerhetsvärdet hos sådana handlingar lätt kan utnyttjas genom pantsättning med avstående av besittningen. (Prop. 1983/84:128 s. 42 ff.)
8. HD har i avgörandet NJA 1992 s. 497, som rörde tillämpningen av 1984 års lag om företagshypotek, uttalat att företagshypotek inte omfattar aktier. Även Håstad och Walin var av uppfattningen att den då gällande lagen om företagshypotek undantog alla slags aktier från hypoteksunderlaget (Håstad, Säkerhetsrätt - särskild och allmän förmånsrätt, 6 uppl., 2003, s. 356 ff. och Walin, Om företagshypotek, 1995, s. 84).
9. Genom lag (2003:528) om företagsinteckning upphävdes 1984 års lag om företagshypotek. Övergången från företagshypotek till företagsinteckning innebar dels en utvidgning av inteckningsunderlaget till att omfatta 55 % av

värdet av all gäldenärens egendom som återstod sedan borgenärer med bättre förmånsrätt fått betalt, dels att förmånsrätten ändrades från en särskild förmånsrätt till en allmän förmånsrätt. (Prop. 2002/03:49, bet. 2002/03:LU17, rskr. 2002/03:222.)

10. I prop. 2007/08:161 föreslogs återigen en reformering av regelverket kring företagsinteckning och en återgång till de regler om företagshypotek som gällde före 2003 års lag om företagsinteckning (a. prop. s. 1). Den nya lagen (2008:990) om företagshypotek trädde i kraft den 1 mars 2009.

11. När det gällde den närmare utformningen av företagshypoteket anförde regeringen i propositionen till 2008 års lag om företagshypotek att det inte fanns någon möjlighet att göra några stora ändringar i förhållande till 1984 års lag om företagshypotek. Det föreslogs därför att inteckningsunderlaget skulle bestämmas på samma sätt som för företagshypoteket enligt 1984 års lag. Det innebar, skrev regeringen, att kassa- och bankmedel undantogs liksom olika slag av värdepapper avsedda för allmän omsättning. Begreppet finansiella instrument ansågs dock i lagtexten kunna ersätta den uppräknade av olika slag av värdepapper som fanns tidigare. (A. prop. s. 41.)

12. I författningskommentaren till 2 kap. 1 § anges att paragrafen motsvarar 2 kap. 1 § i 1984 års lag om företagshypotek, men att den tidigare punkten 1 har delats upp på två punkter och moderniserats. Med finansiella instrument avses, enligt författningskommentaren, detsamma som i 1 kap. 4 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. (A. prop. s. 52.)

13. Med finansiella instrument enligt lagen om värdepappersmarknaden avses överlåtbara värdepapper, med vilket i sin tur avses sådana värdepapper utom betalningsmedel som kan bli föremål för handel på kapitalmarknaden, t.ex. aktier i aktiebolag. Av förarbetena till lagen om värdepappersmarknaden framgår att aktier i privata aktiebolag inte bör anses som överlåtbara värdepapper (prop. 2006/07:115 s. 281 f., jfr prop. 2004/05:158 s. 68).

14. Den ändrade ordalydelsen har lett till en osäkerhet om hur lagrummet ska tolkas. Diskussionen har gällt om bestämmelsen innebär att samtliga aktier är undantagna från företagshypotek eller om undantaget endast omfattar aktier avsedda för allmän omsättning.

15. Rent språkligt bör orden "och andra finansiella instrument" i 2 kap. 1 § lag om företagshypotek innebära att "aktier" är ett finansiellt instrument. Det skulle i sin tur innebära att orden "avsedda för allmän omsättning" även syftar på aktier. En sådan tolkning stämmer också med regeringens uttalande att kassa- och bankmedel ska undantas från hypoteksunderlaget "liksom olika slag av värdepapper avsedda för allmän omsättning" (prop. 2007/08:161 s. 41).

16. I prop. 2007/08:161 s. 52 anges vidare att "Med finansiella instrument avses detsamma som i 1 kap. 4 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden." Enligt sistnämnda bestämmelse är endast aktier i publika bolag ett "finansiellt instrument" (prop. 2006/07:115 s. 282).

17. Av vad som sagts i punkt 15-16 följer därmed att, enligt ordalydelsen i 2 kap. 1 § lag om företagshypotek, det ligger närmast till hands att anse att aktier i privata aktiebolag inte omfattas av undantaget. Frågan är emellertid om en sådan tolkning av bestämmelsen har varit avsedd av lagstiftaren.

18. Regeringen anförde i prop. 2007/08:161 att det i och för sig skulle kunna finnas fördelar med att bestämma inteckningsunderlaget på ett något annorlunda sätt än vad som tidigare gällde för företagshypotek, men att det saknades tillräckligt underlag för att föreslå sådana ändringar, varför inteckningsunderlaget bestämdes på samma sätt som för företagshypoteket enligt 1984 års lag. En fördel med att nära ansluta till 1984 års lag var också att tidigare praxis och doktrin kunde aktualiseras igen (a. prop. s. 41). Vad som närmare avses med att "nära ansluta till 1984 års lag" och att "tidigare praxis

och doktrin aktualiseras igen" utvecklas dock inte i förarbetena.

19. Av förarbetena till 1984 års lag framgår att alla slags aktier är undantagna från hypoteksunderlaget och att anledningen till det beror på att kreditsäkerhetsvärdet hos sådana handlingar lätt kan utnyttjas genom pantsättning med avstående av besittningen (prop. 1983/84:128 s. 42 ff., jfr prop. 1966 nr 23 s. 24).

20. Regeringens ovannämnda uttalanden i prop. 2007/08:161 talar därför närmast för att 2 kap. 1 § lag om företagshypotek ska tolkas så, att alla slags aktier är undantagna från företagshypotek. En sådan tolkning stämmer också bättre överens med syftet med företagshypotek; att som säkerhet kunna utnyttja egendom, som annars inte alls eller bara med olägenhet kan tillgodogöras för kreditändamål.

Bedömningen i detta fall

21. Med hänsyn till att syftet med införandet av 2008 års lag om företagshypotek var att återgå till den ordning som gällde före 2003, och med hänsyn till att utformningen av bestämmelsen i vart fall inte kan utesluta en tolkning som överensstämmer med vad som gällde före 2003, bör bestämmelsen tillämpas på det sätt som har förutsatts vid dess tillkomst. Samtliga slag av aktier bör därför anses undantagna från företagshypoteket.

22. Hovrättens beslut ska därför fastställas.

HD:s avgörande

HD fastställer hovrättens beslut.

HD (justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, referent, Martin Borgeke, Dag Mattsson och Anders Eka) meddelade den 18 juni 2015 följande slutliga beslut:

Skäl

1. Sparbanken Skåne AB (tidigare Sparbanken 1826) hade företagshypotek för fordran på Aktiebolaget Widtsköfle Sågverk. Sågverket försattes i konkurs den 27 januari 2011. Konkursen avslutades genom att utdelningsförslag upprättades den 5 februari 2014. I utdelningsförslaget undantogs samtliga aktier som sågverket innehade från företagshypoteket. Sparbanken invände mot förslaget och menade att endast aktier som är avsedda för allmän omsättning ska undantas. Konkursbolagets innehav av 25 % av aktierna i Skånetimmer AB skulle därför omfattas av företagshypoteket.

2. Enligt 2 kap. 1 § andra stycket 2 lagen (2008:990) om företagshypotek omfattas inte "aktier och andra finansiella instrument, avsedda för allmän omsättning" av företagshypotek. Lagtextens utformning har lett till osäkerhet huruvida uttrycket "avsedda för allmän omsättning" även syftar på aktier. En sådan tolkning skulle i praktiken komma att innebära att enbart aktier i publika bolag skulle undantas från hypoteksunderlaget eftersom i allmänhet endast sådana, till skillnad från aktier i privata bolag, kan anses vara avsedda för allmän omsättning (jfr 1 kap. 7 och 8 §§ aktiebolagslagen, 2005:551; jfr även t.ex. prop. 2004/05:158 s. 68).

3. I lagmotiven till den tidigare gällande lagen (1966:454) om företagsinteckning angavs att syftet med möjligheten att inteckna lös egendom i näringsverksamhet var att företagaren som kreditunderlag kunde utnyttja egendom som annars inte alls eller endast med olägenhet skulle kunna tillgodogöras för kreditändamål (prop. 1966:23 s. 24). Som exempel på egendom som utan olägenhet kan pantsättas nämndes aktier och obligationer; aktier ingick alltså inte i den lösa egendom som omfattades av en inteckning i näringsidkarens verksamhet (4 § i 1966 års lag).

4. När 1966 års lag ersattes av den numera upphävda lagen (1984:649) om företagshypotek undantogs från företagshypoteket "kassa- och banktillgodohavanden, aktier, andra bevis om delaktighet i bolag, obligationer, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsedda för allmän omsättning samt andelar i aktiefonder". I propositionen erinrades om att kreditsäkerhetsvärdet hos aktier, obligationer och liknande värdehandlingar lätt kan utnyttjas genom att handlingarna i fråga blir föremål för pantsättning enligt reglerna om handpanträtt (prop. 1983/84:128 s. 44).

5. Det var först genom ändringar i lagstiftningen om aktiebolag till följd av Sveriges anslutning till EU som skilda bolagsformer för aktiebolag som vänder sig till kapitalmarknaden och för andra aktiebolag kom att införas i svensk rätt. I lagen görs således numera skillnad mellan publika och privata aktiebolag (1 kap. 2 § aktiebolagslagen). Någon möjlighet att med en lämplig metod skilja mellan aktier avsedda för allmän omsättning och andra aktier fanns knappast dessförinnan. I den juridiska litteraturen antogs också bestämmelsen i 1984 års lag undanta samtliga aktier från företagshypoteket (Torgny Håstad, Säkerhetsrätt - särskild och allmän förmånsrätt, 6 uppl., 2003, s. 356 ff. och Gösta Walin, Om företagshypotek, 1995, s. 84).

6. I författningskommentaren till 2 kap. 1 § i den nu gällande lagen om företagshypotek anges att inteckningsunderlaget ska bestämmas på samma sätt som för företagshypotek enligt 1984 års lag (prop. 2007/08:161 s. 41). Paragrafen motsvarar 2 kap. 1 § i 1984 års lag, men har delats upp i två punkter och moderniserats (a. prop. s. 52).

7. Det finns sammantaget inget som tyder på att man i tidigare lagstiftning om företagshypotek har ämnat göra någon skillnad mellan aktier avsedda för allmän omsättning och andra aktier när det gäller att bestämma vad som omfattas av ett företagshypotek. Det står vidare klart att någon förändring inte var avsedd genom den nu gällande lagen om företagshypotek samt att det argument för att undanta aktier som angavs i 1966 års lag fortfarande gäller. Bestämmelsen i 2 kap. 1 § lagen om företagshypotek ska därför tolkas så, att alla slags aktier är undantagna från företagshypotek.

8. Hovrättens beslut ska därmed fastställas.

HD:s avgörande

HD fastställer hovrättens beslut.

HD:s beslut meddelat: den 18 juni 2015.

Mål nr: Ö 3625-14.

Lagrum: 2 kap. 1 § lagen (2008:990) om företagshypotek.

Sökord: Företagshypotek; Aktier; Inteckningsunderlag
